

Буддизм

Орындаған: Мұратбек Назерке
Дүйсенбаева Алуа
Истлеуов Сұлтан
Мялова Юлия

Буддизм - (санскритше - बुद्ध धर्म, buddha dharma Будданың ілімі) - дүниежүзіне кеңінен таралған негізгі 3 діннің бірі. Б.з. б. V-VI Үндістанның бүгінгі Бихар штатында пайда болды.

Буддизмнің негізін салушы Сиддхарта Гаутама деп есептеледі. Буддизм басқа ілім-танымдарды бойына оңай сіңірді және оның негізгі қағидасы жан иесіне жамандық жасамау болғандықтан, жер жүзіне соғыссыз тарады. Қазіргі кезде Буддизм дінін 1 млрдқа жуық адам ұстанады. Буддалық діни ілім көзқарастардың күрделі жүйесі б. т.

Ежелгі үнді қоғамы 4 кастаға бөлінеді

Брахмандар

Ой еңбегі

Кшатриилер

Әскери
қызмет

Вайшьилер

Егін
шаруашылығы,
қолөнер кәсібі,
саудагерлік

Шудралар

Қара жұмыс

Ол діни шығармалар жинағы "Трипитакада" ("Үш себет") баяндалған. Буддизмнің уағыздарының өзіне тән ерекшеліктері бар. Буддизмде дүниені жаратушы құдай жайындағы идея айтылмайды. Буддизм фәни өмірдің азаптары - ауру, кәрілік, өлімнен құтылу жолын іздейді. Ол өмірдің қасіреті - нәпсінің тілегіне байланысты деді. Адамның денесі уақытша өмір сүреді. Ал нәпсі қанағатсыз тілегімен, өлімнің қорқынышымен ылғи бейнет туғызады. Сондықтан нәпсінің тілегінен құтылу керек. Ол үшін төрт асыл ақиқатты білу қажет:

Азап бар;

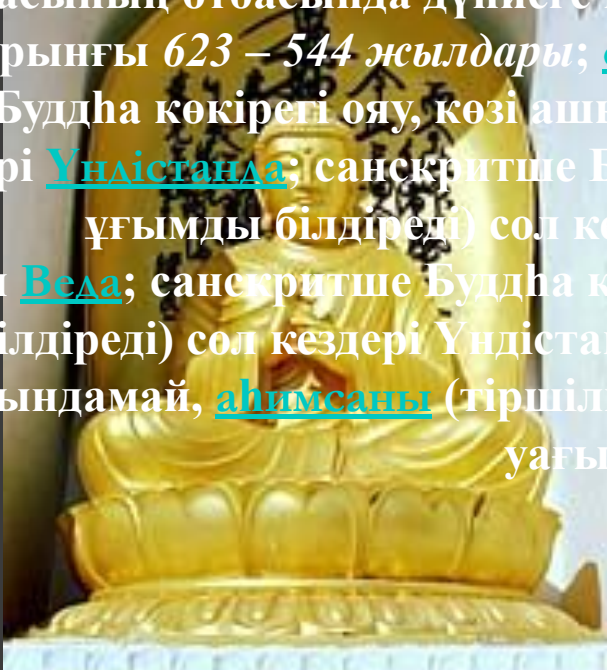
Азапта себеп бар;

Азапта соң бар;

Жол азаптың тоқталуы бар.

Будда ([санскрит बुद्ध](#)) — будда дінінің негізін қалаған [әулиенің](#) будда дінінің негізін қалаған әулиенің [лақап аты](#) будда дінінің негізін қалаған әулиенің лақап аты. Шын есімі – [Гаутама Сиддһарtha](#) будда дінінің негізін қалаған әулиенің лақап аты. Шын есімі – Гаутама Сиддһарtha. Солтүстік [Үндістанда](#) будда дінінің негізін қалаған әулиенің лақап аты. Шын есімі – Гаутама Сиддһарtha. Солтүстік Үндістанда (бүгінгі [Непал](#) будда дінінің негізін қалаған әулиенің лақап аты. Шын есімі – Гаутама Сиддһарtha. Солтүстік Үндістанда (бүгінгі Непал жерінде), шак ([сак](#)) халқы патшасының отбасында дүниеге келген. Будда (біздің заманымыздан бұрынғы 623 – 544 жылдары; [санскритше Буддһа](#); санскритше Буддһа көкірегі ояу, көзі ашық деген ұғымды білдіреді) сол кездері [Үндістанда](#); санскритше Буддһа көкірегі ояу, көзі ашық деген ұғымды білдіреді) сол кездері Үндістанда үстемдік құрған [Веда](#); санскритше Буддһа көкірегі ояу, көзі ашық деген ұғымды білдіреді) сол кездері Үндістанда үстемдік құрған Веда ілімін мойындамай, [аһимсаны](#) (тіршілік иелеріне жамандық жасамауды) уағыздаған.

Дхарма - көне үнді философиясында Дхарма - көне үнді философиясында әсіресе будда ілімінде бейнеттен құтылу, арылу жолындағы бір саты.^[1] Дхарма түсінігіне эквивалент табу қиын. Нақты ол "қолдайтын, көмек беретін" деп аударылады (санскриттік түбір "дхар" - қолдау). Басқа аспектен қарағанда, "дхарма" дегеніміз тұрмыстың ажырамас бөліктері.

Дхарма шеңбері

Дұрыс көзқарас

Дұрыс шешім қабылдау

Дұрыс көңіл бөлу

Дұрыс сөйлеу

Дұрыс ойлау

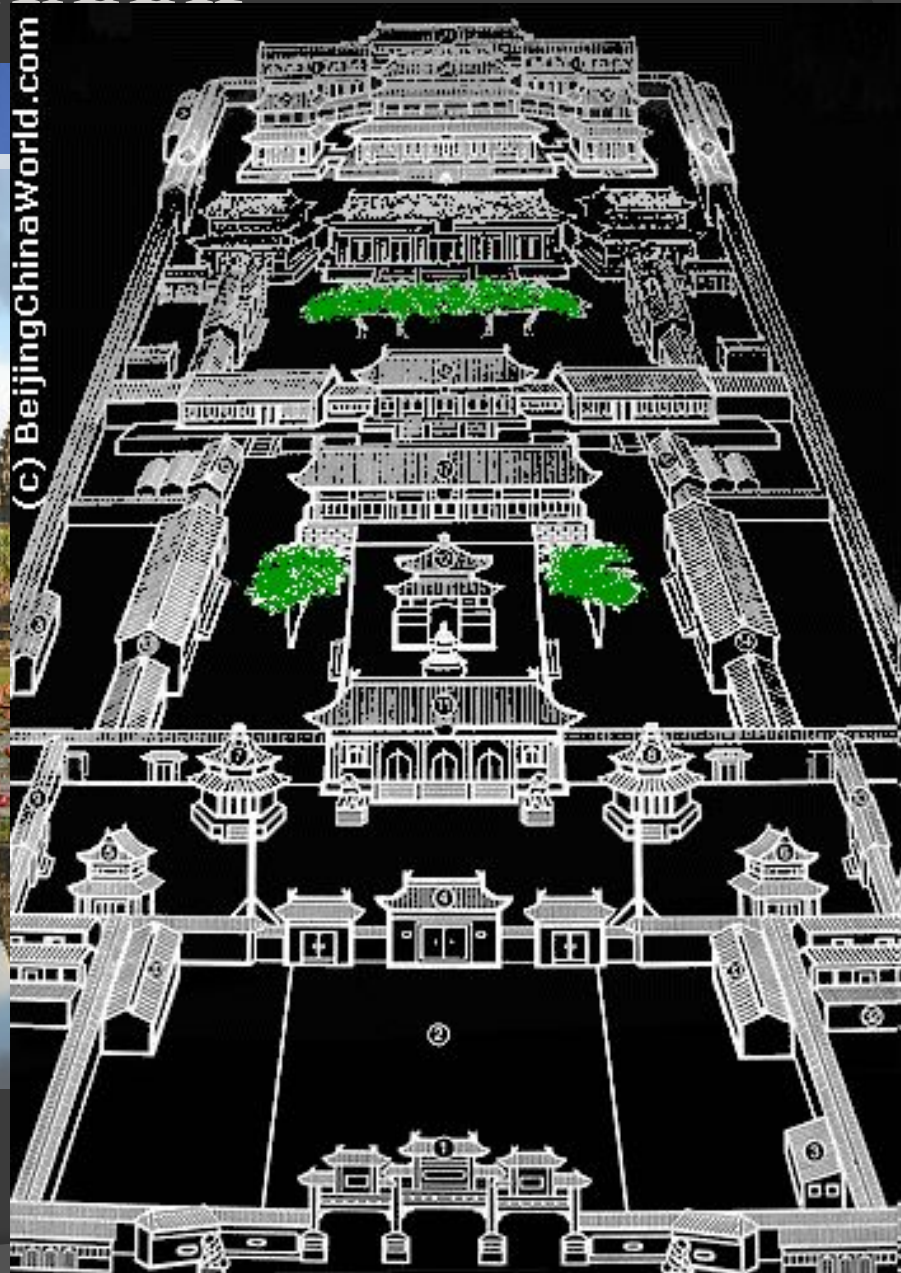
Дұрыс жүру

Дұрыс ықыласты аудару

Дұрыс өмір сүру дағдысы

ҒИБАДАТХАНАЛАР

Буддизмнің танымал ағымдары:

Тхеравада

Ерте буддизм мектептері:

- Вайбхашика
- Саутрантика

Махаяна

- Чань (Дзэн)
- Йогачара
- Мадхьямика
- Тяньтай/Тэндай и Нитирэнизм
- Амитоизм и Амидаизм
- Хуаянь/Кэгон

Ваджраяна

• Тибет мектептері:

Ньингма

Сакья

Гэлуг

Кагью

• Сингон (жапон мектебі)

Будда (санскрит тілінен аударғанда "оянған", "көзі ашық" деген мағынаны білдіреді) буддизм іліміндегі - айқындыққа (бодхиге) жеткенді айтады. Сиддхартха Гаутама (айқындыққа жеткен кезден Будда Шакьямуни есім алған), біздің заманымыздан бұрын шамамен 623-543 жылдары өмір сүрген, және бодхиге 588 ж. жеткен болатын, ең алғашқы да, ең соңғы будда да болып саналмайды. Буддизм ілімінің көзқарасы бойынша, будда деп кез келгеннің карманың жақсы, яғни оң санын айтарлықтай мол жинаған және ақиқатқа (дхармаға) көз жеткен тірі жанды айтады. Ғалам тарихында осындай тәріздес көптеген тірі жәндіктер жандар болатын. Осылайша, Гаутама Будда өтіп кеткен уақыт кезеңде де, әлі болашақта талай көптеген буддалар қатарының бір үзбесі болып табылады. Оның алдында Дипанкара будда болған еді, ал одан кейін келетін будданың есімі - Майтрейя.

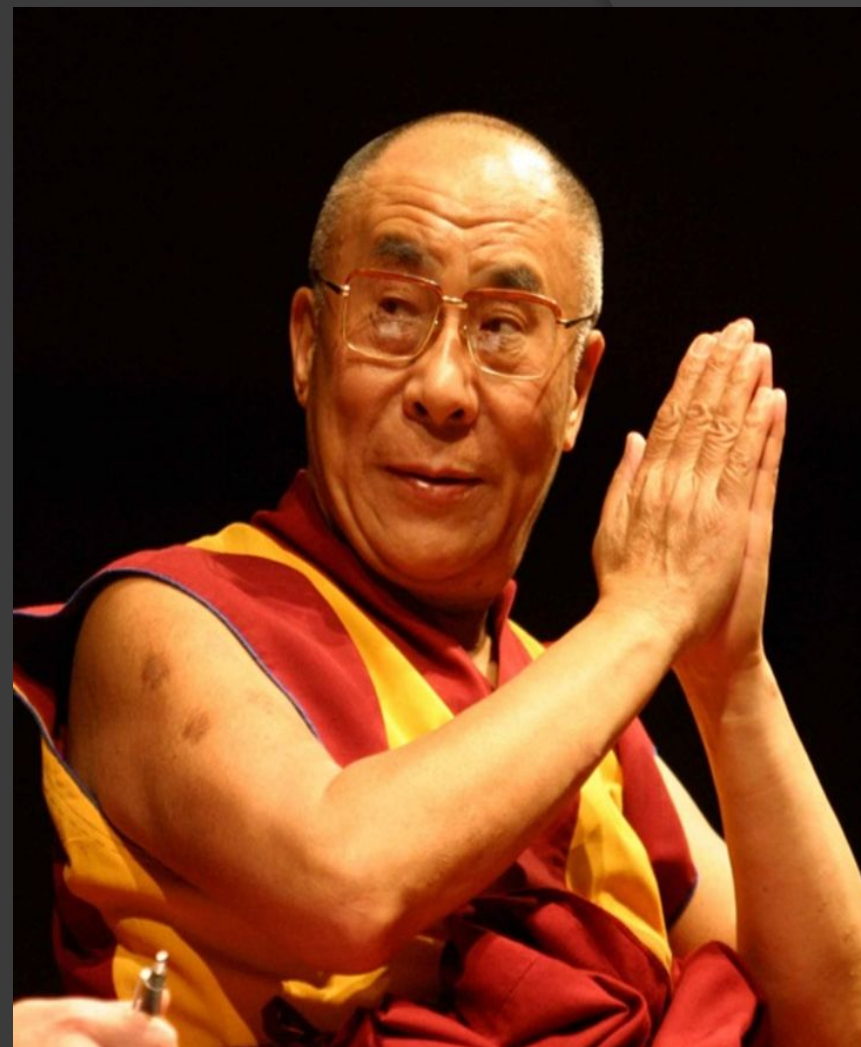

Áóääà Ñàòòàìà. Ýíöèèëñíåäëÿ.mp4

Будда дінінің кеңінен таралуы жағдайында оның екі тармағы өмірге келді. Оның біріншісі — махаяна, Бирма мен Тайландта, ал екінші тармағы — хинаяна Цейлонда қалыптасты. Махаянаның қалыптасып, дамуына ерекше еңбек сіңірген Нагарджуна болды. Будда дінінің бұл саласында Будда құдай дәрежесіне жеткізіліп, оған құдайдай табыну уағыздалды. Ендігі жерде адамдардың барлық саналы іс-әрекеттері Буддамен байланыстырылды. Мұндай жағдай, бір жағынан, брахманизмге білдірілген үлкен құрмет болатын, сөйтіп буддизм үнді халқының бұрыннан қалыптасқан дәстүрлі діндерімен одан әрі жақындаса түсті.

Буддизмде қасиетті кітап қазақша “үш себет” деген мағынаға келетін, “Три-питака” немесе “Ти-питака” деп аталады. Ти-питака “Виная питака”, “Сутта питака” және “Абхитхамма питака” деген бөлімдерден тұрады. Бұл аталған бөлімдерде монахтарға арналған қағидалар, діни рәсімдер, киіну әдептері, Будданың (Гаутама) өмірі, оның сөздері мен уағыздары, сөздері мен уағыздарына түсіндірмелер және буддизм философиясы т.б. тақырыптар баяндалған.

Зерттеушілердің пайымдауынша, Пәкістан және Ауғанстан аумағы арқылы Үндістаннан Орталық Азияға буддизмнің енуі б.д.д. I ғ. басталды. II-III ғғ. бастап буддизм ілімі қатарында соғдылық тайпа өкілдері басым болған буддизм діні миссионерлері арқылы белсенді түрде тарала бастады. Ежелгі Жібек жолы (Қазақстан, Өзбекстан, Түркіменстан және Қырғызстан аумағы) бойында будда мәдениетінің көптеген ескерткіштері табылған. Оның ішінде ең танымалдары Термездегі II-III ғғ. Қаратөбе монастыры, Смугдадағы Санзара алқабында табылған ғибадат үйі, Марадағы ескерткіштер кешені, Тоқарыстандағы VII-VIII ғғ. Ажына-тепе будда монастыры, Кувадағы (Ферғана) будда храмы, Жетісудағы Ақ-Бешім және Қызыл теңіз храмдары болды. Шу алқабында орналасқан Ақ-Бешім (ежелгі Суяб) қалашығындағы екі ірі будда храмдарының қазбалары үлкен қызығушылыққа ие. Храмдарда Будданың мүсіндері, буддизм пантеоны кейіпкерлерінің бейнелері табылған.

